

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ*

ՀՏԴ: 027.625

DOI: 10.54503/2953-8092.2024.2(4)-62

ՆԱԻՐԱ ԱՃԵՄՅԱՆ

Խնկո Ապոր անվան ազգային մանկական գրադարան

ORCID: [0009-0007-2034-8062](https://orcid.org/0009-0007-2034-8062)

Ժամանակակից աշխարհում մանկական գրադարանները կանգնած են մի շարք նոր մարտահրավերների առաջ, որոնք կապված են տեխնոլոգիական զարգացման, ընթերցանության հանդեպ հետաքրքրության նվազման և կրթական պահանջների փոփոխության հետ: Այս մարտահրավերները ոչ միայն պահանջում են արագ ադապտացում, այլև նորարարական մոտեցումներ, որոնք կօգնեն գրադարաններին շարունակել իրենց կարևոր առաքելությունը՝ երեխաների կրթության, մշակութային դաստիարակություն և սոցիալական զարգացման խթանումը:

Հոդվածում կքննարկենք ժամանակակից մանկական գրադարանների առաքելությունն ու նպատակները, ինչպես նաև կներկայացնենք վերջինիս առջև ծառացած մարտահրավերներն ու լուծման հնարավոր ուղիները:

In the modern world, children's libraries face a range of new challenges related to technological advancements, the decline in interest in reading, and changes in educational demands. These challenges require not only adaptability but also innovative approaches to help libraries continue fulfilling their crucial mission of promoting children's education, cultural upbringing, and social development.

* Հոդվածը ներկայացվել է 28.11.2024, գրախոսվել է 06.12.2024, ընդունվել է տպագրության 18.12.2024:

The article was submitted on 28.11.2024, reviewed on 06.12.2024 accepted for publication on 18.12.2024.

This article will explore the mission and objectives of modern children's libraries, as well as present the challenges they face and potential solutions to address them.

Բանալի բառեր՝ Մանկական/պատանեկան գրադարան, մարտահրավերներ, գրադարանի առաքելություն, ժամանակակից գրադարանավար, տեղեկատվական դարաշրջան, միջազգային համագործակցություն, ֆինանսական աջակցություն:

Ինչպես հղել՝ Աճեմյան, Ն. (2024), Մանկական գրադարանները ժամանակակից աշխարհում, *Լրագրու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, 2(4), 62-72. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2024.2\(4\)-62](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2024.2(4)-62)

How to cite (APA style): Atshemyan, N. (2024). Children's Libraries in the Modern World, *Herald of the Armenian Library Association*, 2(4), 62-72. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2024.2\(4\)-62](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2024.2(4)-62)

Ներածություն

Ժամանակակից աշխարհում մանկական գրադարանները գտնվում են արագ փոփոխվող սոցիալական, մշակութային և տեխնոլոգիական միջավայրի ազդեցության տակ: Թվային տեխնոլոգիաների զարգացումը, տեղեկատվական հոսքերի բազմապատկումը և երեխաների ուշադրության կենտրոնացման խնդիրները ստեղծում են նոր մարտահրավերներ, որոնք պահանջում են գրադարանների գործառույթների վերաիմաստավորում:

Մանկական գրադարաններն այսօր այլևս միայն գրքերի պահպանման և ընթերցանության խթանման վայր չեն: Դրանք վերածվել են բազմաֆունկցիոնալ կենտրոնների, որոնք միավորում են կրթությունը, մշակույթը և տեխնոլոգիաները՝ նպաստելով երեխաների բազմակողմանի զարգացմանը:

Մանկական գրադարանները պետք է նաև տարբերակել դպրոցական գրադարաններից, որոնք առաջին հերթին ուղղված են կրթական գործընթացի խթանմանը: Դրանից ելնելով՝ դրանց հավա-

քաճուները պարունակում են դասագրքեր և ընթերցանության համար պահանջվող գրականություն: Ի տարբերություն վերջիններիս՝ մանկական գրադարաններն ապահովում են նաև արտադասարանական ժամանցի ընթերցանության համար անհրաժեշտ գրականությունը և սպասարկում են ոչ միայն դպրոցական, այլև նախադպրոցական տարիքի ընթերցողներին, պատանիներին և երիտասարդական այլ խմբերին (WALCZAK-NIEWIADOMSKA 2014, 121):

Մանկական գրադարանների առաքելությունն ու դերը

Մանկական գրադարանները հնուց ի վեր եղել են հասարակության կրթական և մշակութային կառույցների կարևոր մասը՝ ծառայելով որպես երեխաների համար գիտելիքի, մտքի զարգացման և ստեղծագործական հնարավորությունների հարթակ: Ժամանակակից պայմաններում, երբ տեխնոլոգիաներն ակտիվորեն ներխուժում են կրթական ոլորտ, մանկական գրադարանները ստանձնել են նոր դեր՝ պահպանելով իրենց ավանդական արժեքը:

Մանկական գրադարանների առաքելության առանցքը կրթության և ընթերցանության խթանումն է, որից ելնելով նրանք երեխաներին առաջարկում են անհրաժեշտ ռեսուրսներ և ձևավորում են մանուկների զարգացմանը նպաստող միջավայր:

Մանկական գրադարաններն ունեն երեք հիմնական առաքելություն, որոնք փոխկապակցված են միմյանց հետ.

✓ *Կրթական.* աջակցություն դպրոցական ծրագրերին, ընթերցանության հմտությունների զարգացում, գրավոր և բանավոր խոսքի խթանում:

✓ *Սոցիալ-մշակութային.* գրադարանները համայնքային հարթակներ են, ուր երեխաները կարող են մասնակցել խմբային քննարկումների, ինտերակտիվ միջոցառումների և սոցիալիզացիային նպաստող այլ միջոցառումների:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

✓ *Ստեղծագործական.* գրադարանները կազմակերպում են արվեստի, երաժշտության և այլ ոլորտների միջոցառումներ՝ նպաստելով երեխաների հետաքրքրությունների բացահայտմանն և զարգացմանը:

Խիստ կարևորվում է մանկական գրադարանի տեղեկատվական գործառույթը, քանի որ սպասարկվող գրականությունը հասանելի է բոլոր երեխաներին՝ անկախ սոցիալ-տնտեսական պայմաններից: Այս առումով կարևոր դեր են խաղում թվային գրադարանները, որոնք ընդլայնում են տեղեկության հասանելիության հնարավորությունները: Կարևորվում են նաև ընթերցանության խթանմանը միտված միջոցառումները, որոնք միտված երեխաների մեջ ընթերցողական հմտությունների ձևավորմանն ու վերլուծական մտածողության զարգացմանը:

Գրադարանավարի դերը ժամանակակից մանկական գրադարանում

Ժամանակակից գրադարաններում գրադարանավարների դերը անհամեմատ մեծացել է, քանի որ նրանք ոչ միայն գրքեր ու ռեսուրսներ են տրամադրում, այլև մասնակցում են համայնքի կրթական և մշակութային զարգացմանը: Հատկապես մանկական և պատանեկան գրադարաններում գրադարանավարների ազդեցությունը ուղղակիորեն կապվում է ընթերցանության խթանման, մշակութային միջավայրի ստեղծման և կրթական գործընթացների կազմակերպման հետ:

Գրադարանավարներ են համարվում այն մասնագետները, որոնք կարողանում են գիրքը մոտեցնել ընթերցողին, ովքեր կոտրում են ընթերցանության մասին առկա կարծրատիպերը և փոխարինում դրանք նոր, ժամանակակից մոտեցումներով: Այսինքն՝ գրադարանավարը ոչ միայն վերահսկում է գրադարանի աշխատանքը,

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

այլև վարում է ակտիվ մանկավարժական գործունեություն, կազմակերպում միջոցառումներ, որոնք հետաքրքրություն կառաջացնեն հատկապես երեխաների շրջանում:

Միջազգային գրադարանային ասոցիացիան (IFLA) «0-18 տարեկան երեխաների սպասարկումը գրադարաններում» ուղեցույցում առանձնակի ուշադրություն է դարձնում գրադարանավարների կերպարին ու նրանց առաքելությանը՝ ընդգծելով այն հմտությունները, որոնք անհրաժեշտ են ընթերցանության խթանման և արդյունավետ կազմակերպման համար: Այս ուղեցույցում նշված են գրադարանավարների հիմնական պարտականությունները, որոնք պետք է ներառեն երեխաների զարգացմանը միտված հոգեբանական մի շարք գործոնները և դրանց ազդեցությունը նրանց հաղորդակցման հմտությունների և գրագիտության վրա¹:

Գրադարանավարը պետք է նաև հետևի ժամանակակից տեխնոլոգիական զարգացումներին, սոցիալական մեդիայի ազդեցությանը և թվային աշխարհի զարգացման միտումներին, ինչը թույլ կտա արդյունավետորեն օգտագործել նորարարական մեթոդները՝ ընթերցանությունն ավելի հասանելի և հետաքրքիր դարձնելու համար: Խիստ կարևորվում են հետաքրքիր և բազմազան միջոցառումները, որոնք կբավարարեն համայնքի բոլոր երեխաների կարիքները, կմեծացնեն ընթերցանության հանդեպ հետաքրքրությունը և կօգնեն ստեղծել հարմարավետ միջավայր ինչպես երեխաների, այնպես էլ նրանց ընտանիքների համար:

¹ IFLA Guidelines for Library Services to Children aged 0-18

https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18.pdf (18.12.2024)

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Համայնքի ներգրավվածությունը և գործընկերային հարաբերությունների ձևավորումը ևս կարևոր է ընթերցանության խթանման համար: Գրադարանավարը պետք է ակտիվորեն շփվի այլ կազմակերպությունների հետ՝ համատեղ իրականացնելով երեխաների կրթական զարգացմանը միտված ծրագրեր: Գործնականում այս ամենն իրականացնելիս պետք է հաղորդակցման արդյունավետ մեթոդներ կիրառվեն երեխաների ընտանիքների հետ շփումների ժամանակ:

Այսպիսով, գրադարանավարի դերը ընդլայնվում և հատում է մասնագիտական սահմանները՝ դառնալով միջին օղակ՝ ուսուցման, ինքնակրթության և մշակույթի միջև:

Մանկական գրադարաններ. նոր մարտահրավերներ եվ առաջարկվող լուծումներ

Գրադարանների և գրադարանային աշխատանքների ապագան նոր գիտելիքի և աշխատանքային նոր գործիքակազմի ներառումն է գրադարան: Այս հարթակում մանկական գրադարանները հաճախ կանգնում են նոր մարտահրավերների առաջ, որոնց առանցքը տեխնոլոգիական զարգացումն է: Այս մարտահրավերները պահանջում են նորարարական մոտեցումներ (RANKIN, BROCK 2012, 29)²³:

Մարտահրավերներ

✓ Թվային դարաշրջանի ազդեցություն

Թվային տեխնոլոգիաների տարածումը կտրուկ փոխել է տեղեկատվություն ստանալու ձևերը: Տեխնիկական նորագույն սար-

² Bowie Liz, The Biggest Challenges Public Libraries are Facing
<https://ideas.demco.com/blog/the-biggest-challenges-public-libraries-are-facing/>
(18.12.2024)

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

քավորումներն ու համացանցը գրավում են երեխաների ուշադրությունը՝ նվազեցնելով հետաքրքրությունը գրքերի հանդեպ:

✓ **Ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրության նվազում**

Մարդիկ հաճախ նախընտրում են տեսանյութեր կամ սոցիալական մեդիա, քան տպագիր գրքեր: Երեխաների շրջանում ընթերցանության հանդեպ հետաքրքրության նվազումը ազդում է նրանց լեզվական և մտավոր հմտությունների զարգացման վրա:

✓ **Մշակութային բազմազանության ապահովման պահանջ**

Ժամանակակից հասարակության բազմամշակութային կառուցվածքը ստեղծում է նոր մարտահրավեր՝ ապահովելու տարբեր լեզուներով և մշակույթներով գրականության հասանելիությունը:

✓ **Ֆինանսական և նյութական ռեսուրսների պակաս**

Շատ գրադարաններ ունեն սահմանափակ ֆինանսական միջոցներ, ինչը խոչընդոտում է նոր գրքերի ձեռքբերմանը, տեխնոլոգիաների արդիականացմանը և նորարարական ծրագրերի ներդրմանը:

✓ **Համայնքային ներգրավվածության պակաս**

Ծնողներն ու համայնքի մյուս անդամները հաճախ չեն հասկանում մանկական գրադարանների կարևոր դերը, ինչը սահմանափակում է երեխաների՝ գրադարաններ այցելելու հաճախականությունը:

Առաջարկվող լուծումներ

Այս մարտահրավերները հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է համատեղել մի քանի հիմնական տարրեր՝ տեխնոլոգիական լուծումներ, մշակութային բազմազանություն, ֆինանսական աջակցություն և համայնքային ներգրավվածություն:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Տեխնոլոգիական լուծումներ - Թվային տեխնոլոգիաների ինտեգրումը կարող է նշանակալի կերպով բարելավել մանկական գրադարանների գործունեությունը: Ներկայում երեխաները ծանոթանում են նոր տեխնոլոգիական լուծումներին ու սարքավորումներին, որոնցից կախված փոփոխվում են տեղեկատվություն ստանալու և տալու ձևերը: Արդյունքում, գրադարանները պետք է ձևավորեն թվային հարթակներ, որոնք նպաստում են ընթերցանության տարածմանը գրքերի, աուդիոգրքերի, ինտերակտիվ խաղերի և VR/AR տեխնոլոգիաների միջոցով: Սա նպաստում է երեխաների հետաքրքրությունների շրջանակի ընդլայնմանը և նոր մոտեցումների ներդրմանը, ինչպես նաև թվային գրադարաններից և պարբերաբար թարմացվող էլեկտրոնային նյութերից օգտվելու հմտությունների ձևավորմանը:

Մշակութային բազմազանություն - Մշակութային բազմազանության ապահովման համար պետք է մանրամասն ուսումնասիրել ժամանակակից հասարակության բազմամշակութային կառուցվածքը: Մանկական գրադարանները պետք է ապահովեն մի շարք լեզուներով գրականությունը, որը կնպաստի երեխաների բազմակողմանի զարգացմանը: Դրա համար անհրաժեշտ է գրադարանային ծրագրերի մշակում, որոնք կընդգրկեն տարբեր մշակույթներին և սովորույթներին հասանելի հնարավորություններ: Կարևոր է նաև միջազգային համագործակցությունը, որի միջոցով գրադարանները կարող են ձեռք բերել բազմալեզու և բազմաբնույթ գրականություն և այն մատուցելու նոր միջոցներ:

Ֆինանսական աջակցություն

Գրադարանների զարգացման և արդիականացման հնարավորություններն իրատեսական են դառնում միայն ֆինանսական համապատասխան աջակցության դեպքում: Մեծ թվով գրադարաններ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

բախվում են ֆինանսական սահմանափակումների հետ, որոնք խոչընդոտում են անհրաժեշտ գրականությունը ձեռք բերելուն, նոր տեխնոլոգիաների ներդրմանը և նոր ծրագրերի մշակմանը: Խնդրի լուծումն ինչպես պետական ֆինանսական աջակցության ընդլայնման, այնպես հանրային և մասնավոր հատվածների համագործակցության մեջ է, օրինակ՝ դրամաշնորհներ, նվիրատվություններ և այլն:

Համայնքային ներգրավվածություն

Գրադարանների հաջողության գրավականներից մեկն էլ համայնքի ներգրավվածությունն է: Որքան մեծ է այն, այնքան ավելի արդյունավետ են կիրառված մեթոդները: Համայնքային ներգրավվածությունը պետք է լինի բազմակողմանի՝ սկսած ծնողների մասնակցությունից, վերջացրած համայնքային կենտրոնների և դպրոցների հետ համագործակցունը: Սա ենթադրում է ծնողների համար սեմինարների կազմակերպում, ընտանեկան ընթերցանության ծրագրերի անցկացում, համայնքային միջոցառումների խթանում:

Այս բոլոր մոտեցումների համակցված կիրառման շնորհիվ գրադարանները կարող են ոչ միայն հաղթահարել ներկա մարտահրավերները, այլև նոր ուղիներ բացել մանկական գրադարանների զարգացման համար:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ժամանակակից տեխնոլոգիական զարգացման դարաշրջանում մանկական գրադարանները կանգնած են մարտահրավերների առաջ, որոնց դիմագրավելու համար նրանք պետք է ամբողջությամբ վերափոխվեն՝ վերածվելով բազմագործառնության կենտրոնների, որոնք կհամատեղեն ավանդական ընթերցանության հմայքը ժամանակակից տեխնոլոգիաների հնարավորությունների հետ: Դրանք պետք է դառնան ոչ միայն տեղեկատվության, այլև մշակութային, ստեղծագործական և սոցիալական զարգացման հենասյուներ, որ-

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

սեղ երեխաները կարող են ընդլայնել իրենց հետաքրքրությունների շրջանակը, ինչպես նաև զարգացնել երևակայությունն ու հմտությունները:

Ժամանակակից մարտահրավերները կարելի է դիտարկել որպես հնարավորություն՝ գրադարանների արդյունավետությունը բարձրացնելու և երեխաներին նոր միջավայրում զարգացնելու համար: Նորարարական ծրագրերի իրականացումը, համայնքների ներգրավումն ու միջազգային համագործակցության ընդլայնումը կարող են մանկական գրադարանները դարձնել ավելի դինամիկ և կարևոր ժամանակակից հասարակության համար:

Օգտագործված գրականության ցանկ (References)

RANKIN, BROCK 2012 – Rankin, C., Brock, A. (2012), *Library Services for Children and Young People: Challenges and Opportunities in the Digital age*, London, Facet Publishing, 2012, 155 p;

WALCZAK-NIEWIADOMSKA 2014 – Walczak-Niewiadomska, A. (2014), *Libraries for children as a place for parents (based on European experience), Around the book, the library and information: the present state, challenges, prospects. Studies and essays*, Lublin, 303 p.

CHILDREN'S LIBRARIES IN THE MODERN WORLD

NAIRA ATSHEMYAN

Khanko Aper National Children's Library

Keywords: Children's/youth library, challenges, library mission, modern librarian, information age, international cooperation, financial support.

In the rapidly evolving modern world, children's libraries play a pivotal role in bridging the realms of education, reading, and creative development. While technological advancements and shifting societal norms present significant

challenges, they also offer unprecedented opportunities for libraries to redefine their mission and expand their impact.

By integrating digital tools, embracing multicultural resources, and fostering partnerships within communities and beyond, children's libraries can transform into dynamic hubs of knowledge and creativity. The role of librarians as educators, innovators, and community leaders becomes indispensable in cultivating a culture of reading and lifelong learning among young generations.

Ultimately, children's libraries stand as vital institutions that not only preserve the charm of traditional reading but also adapt to the demands of a digitally connected world. By meeting these challenges with innovation and collaboration, they can continue to inspire, educate, and nurture the minds of children, preparing them for the complexities and opportunities of the future.

Շարունակելի...